

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 04-05-2021 r.

Adam Bodnar

XI.503.4.2016.MW

**Pani
Marlena Małag
Minister Rodziny i Polityki Społecznej**

ePUAP

Szanowna Pani Minister!

W dniu **5 maja** przypada **Dzień Walki z Dyskryminacją Osób Niepełnosprawnych** oraz **Dzień Godności Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną**. Ten dzień powinien stać się szczególną okazją do refleksji nad sytuacją osób z niepełnosprawnościami w Polsce a także podsumowania dotychczasowych i zaplanowania dalszych działań zmierzających do udzielenia adekwatnego wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w celu korzystania z praw i wolności człowieka i obywatela na zasadzie równości z innymi.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest organem monitorującym wdrażanie w Polsce postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 poz. 1169; dalej jako: „Konwencja”)¹. Ratyfikacja przez Polskę Konwencji potwierdziła prawo osób z niepełnosprawnościami do pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz poszanowania ich przyrodzonej godności. Za złożonymi deklaracjami na poziomie prawa międzynarodowego powinny iść realne działania na poziomie krajowym, także lokalnym, zwłaszcza w zakresie powszechnego dostępu do usług asystencji osobistej.

Proces deinstytucjonalizacji systemu wsparcia od lat pozostaje jednym z kluczowych postulatów w obszarze praw osób z niepełnosprawnościami. W tej sprawie w 2017 r. skierowałem, przy poparciu 54 organizacji społecznych, apel do Prezesa Rady Ministrów², a Komitet ONZ ds. Praw Osób Niepełnosprawnych w swoich Uwagach

¹ Zgodnie z art. 33 ust. 2 Konwencji.

² Apel RPO i NGO:

<https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Apel%20do%20Prezesa%20Rady%20Ministr%C3%B3w%20w%20sprawie%20deinstytucjonalizacji%2011.2017.pdf>

końcowych z 2018 r. uznał, że w obszarze deinstytucjonalizacji w Polsce mamy do czynienia z „krytyczną stagnacją”. **Komitet ONZ wskazał również na pilną potrzebę wypracowania i przyjęcia konkretnego planu działania na rzecz deinstytucjonalizacji wraz ze wskazaniem ram czasowych**³.

Na potrzebę przyjęcia wspomnianego planu zwracają uwagę również osoby z niepełnosprawnościami. Podczas VI Kongresu Osób z Niepełnosprawnościami, który skupiał się na potrzebie stworzenia spójnej polityki w celu zapewnienia niezależnego życia, podjęto **uchwałę wzywającą do opracowania i uchwalenia, w ciągu pół roku, Strategii Deinstytucjonalizacji ze ścisłym współudziałem środowiska osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin** dla rzeczywistej realizacji prawa do niezależnego życia w społecznościach lokalnych opartej na pracach społecznych grup roboczych ds. deinstytucjonalizacji⁴.

Pandemia COVID-19 dodatkowo uwypukliła szereg negatywnych konsekwencji prowadzenia masowej, instytucjonalnej opieki nad osobami starszymi oraz osobami z niepełnosprawnościami⁵. Przez wiele miesięcy obowiązywały rekomendacje i instrukcje dla domów pomocy społecznej ogłoszone w dniu 8 października 2020 r.⁶ Zgodnie ze tymi rekomendacjami, na terenie placówki przebywać mogły jedynie osoby niezbędne do jej prawidłowego funkcjonowania, które nie wykazywały objawów zakażenia. Aktywność mieszkańców, poza terenem placówek, miała być ograniczona. Mimo, iż **znaczna część mieszkańców oraz personelu domów pomocy społecznej została już zaszczepiona**, nadal w wielu placówkach obowiązuje ścisły reżim sanitarny. Z odpowiedzi na interpelację w sprawie zasad funkcjonowania DPS-ów po zaszczepieniu pracowników i podopiecznych przeciw COVID-19⁷ wynika, że Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, w porozumieniu z Głównym Inspektorem Sanitarnym i Ministerstwem Zdrowia, opracowało rekomendacje w zakresie zwiększania aktywności mieszkańców poza terenem placówki, które w dniu 4 marca br. zostały przesłane do wszystkich wojewodów celem dalszego przekazania do organów prowadzących domy pomocy społecznej. Rekomendacje dotyczyły zarówno możliwości zwiększania aktywności zaszczepionych już mieszkańców poza

³ Uwagi końcowe Komitetu Praw Osób Niepełnosprawnych do wstępnego sprawozdania Polski z wdrażania Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych przyjęte na dwudziestej sesji Komitetu (27 sierpnia – 21 września 2018 r.), dostępne pod adresem:

<https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Rekomendacje%20Komitetu%20ONZ%20dla%20Polski%20%28j%20C4%99z.%20angielski%29.pdf>

⁴ Zob. <https://pfon.org/aktualnosci/uchwala-konczaca-vi-kongres-osob-z-niepelnosprawnosciami/>

⁵ Wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 28 września 2020 r., dostęp pod adresem:

<https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%20C4%85pienie%20do%20MRPiPS%20ws.%20stanu%20prac%20nad%20deinstytucjonalizacj%C4%85%2C%2028.09.2020.pdf>

⁶ Komunikat z 8 października 2020 r. zamieszczony na stronie: <https://www.gov.pl/web/rodzina/aktualne-rekomendacje-i-instrukcje-dla-domow-pomocy-spoecznej>

⁷ Odpowiedź na interpelację poselską nr 21152 w sprawie zasad funkcjonowania DPS-ów po zaszczepieniu pracowników i podopiecznych przeciw COVID-19, dostęp pod adresem:

<https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=BZGK3H&view=S>

terenem placówki, jak i umożliwienia odwiedzin przez osoby bliskie. **Pomimo łagodzenia restrykcji dyrektorzy placówek są ostrożni i sceptycznie podchodzą do znoszenia wszelkich ograniczeń.** To zaś negatywnie wpływa na mieszkańców placówek opieki instytucjonalnej, którym towarzyszy poczucie dezinformacji i braku zrozumienia podejmowanych decyzji, co z pewnością rzutuje na ich ogólny stan zdrowia.

Realizacją zalecenia wskazanego przez Komitet ONZ byłoby **przyjęcie strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce.** Obecnie zadanie to należy do kluczowych, określonych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 (dalej także jako: Strategia). Jak wskazano w Strategii, podpriorytet „Przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji oraz wprowadzenie systemowych rozwiązań w zakresie usług społecznych wspierających niezależne życie” obejmuje szereg działań mających na celu realizację procesu deinstytucjonalizacji w perspektywie do roku 2030. Kompleksowe i szczegółowe działania, wdrażające całość omawianego procesu wraz z dokładnym harmonogramem i wskaźnikami, wskazane mają zostać w osobnych, krajowych ramach strategicznych deinstytucjonalizacji⁸.

Z satysfakcją odnotowałem, że obecnie trwają równoległe prace w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej, jak też w resorcie zdrowia, służące wypracowaniu krajowych ram deinstytucjonalizacji w obszarach usług medycznych i społecznych⁹. Z uzyskanych wyjaśnień niestety wynika, że pomimo toczących się równoległe prac nie został formalnie wskazany koordynator procesu deinstytucjonalizacji i nie został określony wspólny harmonogram działań służących temu procesowi. W przypadku podjęcia decyzji o wypracowaniu jednego dokumentu, jakim byłaby krajowa strategia deinstytucjonalizacji, zapewniono mnie o przeprowadzeniu szerokich konsultacji społecznych. Istotnym krokiem było powołanie **Zespołu do spraw opracowania Strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce** na podstawie zarządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 12 stycznia 2021 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw opracowania Strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce (Dz. Urz. MRiPSP. z 2021 r. poz. 1 z późn. zm.). W powyższym zarządzeniu wskazany został termin 30 kwietnia 2021 r. na przedstawienie Ministrowi przez przewodniczącego Zespołu projektu strategii.

Wobec powyższego, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 17b pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627, t.j.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o przekazanie informacji na temat realizowanych i planowanych przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej działań

⁸ Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030, str.107, dostęp pod adresem: <https://monitorpolski.gov.pl/M2021000021801.pdf>

⁹ Odpowiedź Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych z dnia 9 grudnia 2020 r., dostęp pod adresem: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Odpowiedz_MRiPS_9.12.2020.pdf

na rzecz zintensyfikowania procesu deinstytucjonalizacji systemu wsparcia, zgodnie z rekomendacjami Komitetu do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych, w tym o wskazanie:

1. czy projekt strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych został sporządzony zgodnie z terminem zawartym w zarządzeniu ministra rodziny i polityki społecznej z 12 stycznia 2021 r. w sprawie powołania zespołu ds. opracowania strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce;
2. jaki jest harmonogram działań zmierzających do opracowania strategii i czy przewidziano odpowiedni czas na konsultacje społeczne;
3. jaki jest przewidywany termin przyjęcia ostatecznej wersji strategii,
4. jakie będą zakładane ramy czasowe realizacji wymienionych w strategii zadań (po przyjęciu tego dokumentu).

Na koniec chciałbym po raz kolejny już poruszyć kwestię **podniesienia poziomu świadomości społecznej na temat zjawiska dyskryminacji i poprawy standardu ochrony prawnej osób z niepełnosprawnościami przed tym negatywnym zjawiskiem**. Jako niezależny organ ds. równego traktowania wielokrotnie podkreślałem, że aktualnie obowiązujące przepisy nie realizują właściwie normy z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP, który zabrania dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny¹⁰, a także art. 5 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Podstawowa w tym zakresie ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2020 r. poz. 2156, t.j.) chroni osoby z niepełnosprawnościami przed nierównym traktowaniem wyłącznie w dostępie do rynku pracy i kształcenia zawodowego. Nie zapewnia równości w zakresie dostępu i warunków korzystania z zabezpieczenia społecznego, oferowanych publicznie usług, w tym usług mieszkaniowych, rzeczy oraz nabywania praw lub energii, opieki zdrowotnej oraz oświaty i szkolnictwa wyższego. Odnotowałem, że w Strategii zaplanowane zostało działanie dotyczące przeglądu ww. ustawy, które ma być realizowane do 2023 roku. Celem wskazanego przeglądu jest objęcie osób z niepełnosprawnościami pełną ochroną przed nierównym traktowaniem we wszystkich obszarach życia.

W związku z tym, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ww. ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, zwracam się również do Pani Minister z prośbą o opracowanie projektu odpowiedniej nowelizacji ustawy, która uwzględniac będzie rekomendacje Rzecznika Praw Obywatelskich wskazane m.in. w raporcie z 2020 r. pt. Ochrona przed

¹⁰ Zob. np. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/dzien-walki-z-dyskryminacja-osob-niepelnosprawnych>.

dyskryminacją w Polsce¹¹. W tym zakresie niezbędne będzie w szczególności zapewnienie współpracy podległych Pani Minister Pełnomocników – ds. Osób z Niepełnosprawnościami i ds. Równego Traktowania. Mam nadzieję, że przeprowadzone przez Rzecznika Praw Obywatelskich analizy i sformułowane rekomendacje okażą się w tym zakresie pomocne.

Z poważaniem

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

¹¹ Zob. raport RPO pt. Ochrona przed dyskryminacją w Polsce. Stan prawny i świadomość społeczna, Zasada Równego Traktowania. Prawo i praktyka, nr 30. Dostępny w wersji elektronicznej pod adresem: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Ochrona_przed-_dyskryminacja_w_Polsce.pdf